

LƯU THỦ THỦY

MODULE TH

15

**MỘT SỐ PHƯƠNG PHÁP
DẠY HỌC TÍCH CỰC
Ở TIỂU HỌC**

A. GIỚI THIỆU TỔNG QUAN

Mục tiêu của việc đổi mới chương trình giáo dục phổ thông là xây dựng nội dung chương trình, phương pháp giáo dục, sách giáo khoa phổ thông mới nhằm nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện thế hệ trẻ, đáp ứng yêu cầu phát triển nguồn nhân lực phục vụ công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước, phù hợp với thực tiễn và truyền thống Việt Nam; tiếp cận trình độ giáo dục phổ thông ở các nước phát triển trong khu vực và thế giới. Trong đó, đổi mới phương pháp giáo dục nói chung và phương pháp dạy học nói riêng theo hướng phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động của người học được xác định là một nhiệm vụ quan trọng, mang tính đột phá của các nhà trường, các GV.

Module này nhằm bồi dưỡng cho GV tiểu học, cán bộ quản lý các trường tiểu học những kiến thức và kĩ năng cơ bản về một số phương pháp dạy học tích cực ở tiểu học để có thể thực hiện được nhiệm vụ đổi mới phương pháp dạy học theo định hướng trên.

B. MỤC TIÊU TÀI LIỆU

Học xong module này, HV cần đạt được những yêu cầu sau:

- 1) Trình bày được khái niệm và dấu hiệu đặc trưng của dạy học tích cực.
- 2) Nêu được bản chất, quy trình thực hiện và điều kiện để thực hiện có hiệu quả một số phương pháp dạy học tích cực ở Tiểu học.
- 3) Có kĩ năng vận dụng một số phương pháp dạy học tích cực vào các môn học ở tiểu học.

TT	Tên nội dung	Số tiết
1	Khái niệm và các dấu hiệu đặc trưng của dạy học tích cực	4
2	Một số phương pháp dạy học tích cực ở tiểu học	5
3	Vận dụng các phương pháp dạy học tích cực trong dạy học các môn học ở tiểu học	6

C. NỘI DUNG

Nội dung 1

KHÁI NIỆM VÀ CÁC DẤU HIỆU ĐẶC TRƯNG CỦA DẠY HỌC TÍCH CỰC

I. MỤC TIÊU

Học xong nội dung này, HV sẽ có khả năng:

- Trình bày được khái niệm phương pháp dạy học và các bình diện của phương pháp dạy học.
- Trình bày được khái niệm dạy học tích cực.
- Phân tích được các dấu hiệu đặc trưng của dạy học tích cực.

II. GIỚI THIỆU NỘI DUNG

TT	Tên chủ đề	Số tiết
1	Khái niệm dạy học tích cực	2
2	Các dấu hiệu đặc trưng của dạy học tích cực	2

III. TÀI LIỆU VÀ THIẾT BỊ ĐỂ THỰC HIỆN NỘI DUNG

- Viện KHGD Việt Nam, *Các phương pháp dạy học ở tiểu học*, NXB Giáo dục, 2009.
- Dự án Việt – Bỉ, *Dạy và học tích cực – Một số phương pháp và kỹ thuật dạy học*, NXB Đại học Sư phạm, 2010.
- PLAN, *Dạy và học tích cực*, 2011.
- Giấy A4, bút viết.

IV. NỘI DUNG

Chủ đề 1: Khái niệm phương pháp dạy học tích cực

Hoạt động 1: Tìm hiểu khái niệm phương pháp dạy học

1. Thông tin nguồn

a. Khái niệm phương pháp dạy học

Phương pháp dạy học (PPDH) là một lĩnh vực rất phức tạp và đa dạng. Có nhiều quan niệm khác nhau về PPDH. Trong tài liệu này, PPDH được

hiểu là cách thức, là con đường hoạt động chung giữa GV và HS, trong những điều kiện dạy học xác định, nhằm đạt tới mục đích dạy học.

b. Các bình diện của phương pháp dạy học

Hiện nay, theo độ rộng của khái niệm, người ta có mô hình ba bình diện của PPDH:

- Bình diện vĩ mô là *quan điểm về phương pháp dạy học*.

Quan điểm dạy học (QĐDH) là những định hướng tổng thể cho các hành động phương pháp, trong đó có sự kết hợp giữa các nguyên tắc dạy học, những cơ sở lý thuyết của lý luận dạy học, những điều kiện dạy học và tổ chức cũng như những định hướng về vai trò của GV và HS trong quá trình dạy học.

Quan điểm dạy học là những định hướng mang tính chiến lược, là cương lĩnh, là mô hình lý thuyết của PPDH.

Ví dụ: Dạy học hướng vào người học (hay dạy học lấy HS làm trung tâm), dạy học tích cực, dạy học phân hoá, dạy học tích hợp, dạy học tương tác,...

- Bình diện trung gian là *PPDH cụ thể*.

Ở bình diện này, khái niệm PPDH được hiểu với nghĩa hẹp, là những mô hình hành động của GV và HS.

Ví dụ: phương pháp đóng vai, thảo luận, nghiên cứu trường hợp điển hình, xử lý tình huống, trò chơi, ...

- Bình diện vi mô là *kỹ thuật dạy học*.

Kỹ thuật dạy học (KTDH) là những biện pháp, cách thức hành động của GV và HS trong các tình huống hành động nhỏ nhằm thực hiện và điều khiển quá trình dạy học.

Ví dụ: Kỹ thuật chia nhóm, kỹ thuật giao nhiệm vụ, kỹ thuật đặt câu hỏi, kỹ thuật khăn trải bàn, kỹ thuật phòng tranh, kỹ thuật KWL, kỹ thuật mảnh ghép, kỹ thuật hỏi chuyên gia,...

Các KTDH chưa phải là các PPDH độc lập mà là những thành phần của PPDH. Chẳng hạn, trong phương pháp thảo luận nhóm có các KTDH như: kỹ thuật chia nhóm, kỹ thuật khăn trải bàn, kỹ thuật phòng tranh, kỹ thuật bể cá, kỹ thuật công đoạn,...

Tóm lại, QĐDH là khái niệm rộng, định hướng cho việc lựa chọn các PPDH cụ thể. Các PPDH cụ thể là khái niệm hẹp hơn, đưa ra mô hình

hành động. KTDH là khái niệm nhỏ nhất, thực hiện các tình huống hành động.

Một số lưu ý

- Mỗi QĐDH có những PPDH cụ thể phù hợp với nó; mỗi PPDH cụ thể có các KTDH đặc thù. Tuy nhiên, có những PPDH cụ thể phù hợp với nhiều QĐDH, cũng như có những KTDH được sử dụng trong nhiều PPDH khác nhau. Ví dụ:
 - + Phương pháp đóng vai, trò chơi, thảo luận nhóm vừa phù hợp với quan điểm dạy học lấy HS làm trung tâm, vừa phù hợp với quan điểm dạy học tích cực.
 - + Kỹ thuật đặt câu hỏi được dùng cho cả phương pháp vấn đáp, phương pháp đàm thoại, phương pháp thảo luận nhóm,...
- Việc phân biệt giữa PPDH và KTDH chỉ mang tính tương đối, nhiều khi không rõ ràng. Ví dụ: Động não (*brainstorming*) có trường hợp được coi là phương pháp, có trường hợp lại được coi là một KTDH.
- Có những PPDH chung cho nhiều môn học (ví dụ: *Phương pháp thuyết trình, phương pháp vấn đáp,...*) nhưng cũng có những PPDH là đặc thù của một môn học hoặc nhóm môn học (ví dụ: *phương pháp quan sát* là phương pháp đặc thù của các môn Tự nhiên và Xã hội, Khoa học,...; *phương pháp xử lý tình huống, đóng vai* là phương pháp đặc thù của môn Đạo đức,...).
- Có thể có nhiều tên gọi khác nhau cho một PPDH hoặc KTDH. Ví dụ: *Thuyết trình* còn được gọi bằng các tên như *thuyết giảng, diễn giảng, sơ đồ tư duy* còn được gọi là *bản đồ tư duy, lược đồ tư duy...*

2. Các nhiệm vụ

- Nhiệm vụ 1: Đọc các thông tin trên.
- Nhiệm vụ 2: Viết ra những hiểu biết của mình để trả lời các câu hỏi sau:
 - 1) Phương pháp dạy học là gì?

2) Nêu mối quan hệ giữa phương pháp dạy học với mục tiêu dạy học, nội dung dạy học và điều kiện dạy học.

• **Nhiệm vụ 3:** Hãy điền thông tin vào các ô trống ở bảng sau cho phù hợp:

	Khái niệm	Ví dụ
Quan điểm dạy học		
Phương pháp dạy học cụ thể		
Kĩ thuật dạy học		

3. Đánh giá

Hãy vẽ sơ đồ / mô hình minh họa ba bình diện của PPDH.

Hoạt động 2: Tìm hiểu khái niệm phương pháp dạy học tích cực

1. Thông tin nguồn

Tài liệu *Dạy và học tích cực – Một số phương pháp và kĩ thuật dạy học*, Dự án Việt – Bỉ, trang 21, 22.

2. Các nhiệm vụ

• **Nhiệm vụ 1:** Đọc các thông tin ở trang 21, 22, tài liệu *Dạy và học tích cực – Một số phương pháp và kĩ thuật dạy học*.

• Nhiệm vụ 2: Trả lời các câu hỏi sau:

1) Phương pháp dạy học tích cực là gì?

2) Theo bạn, phương pháp dạy học tích cực thuộc bình diện nào của phương pháp dạy học? (Đánh dấu ✓ vào ô trống thích hợp)

☐ Quan điểm dạy học.

☐ Phương pháp dạy học cụ thể.

☐ Kỹ thuật dạy học.

3. Thông tin phản hồi

Thông tin phản hồi cho Hoạt động 1:

1) PPDH là cách thức, là con đường hoạt động chung giữa GV và HS, trong những điều kiện dạy học xác định, nhằm đạt tới mục đích dạy học.

2) PPDH là một thành tố của quá trình dạy học. PPDH phải chuyển tải nội dung dạy học đến người học, phải nhằm thực hiện mục tiêu dạy học. PPDH phải phù hợp với điều kiện dạy học cụ thể (trình độ HS, cơ sở vật chất, trang thiết bị dạy học...) do vậy, nó rất linh hoạt, mềm dẻo, không cứng nhắc.

3)

	Khái niệm	Ví dụ
Quan điểm dạy học	QĐDH là những định hướng mang tính chiến lược, là cương lĩnh, là mô hình lý thuyết của PPDH.	– Dạy học lấy HS làm trung tâm. – Dạy học phân hoá.
Phương pháp dạy học cụ thể	PPDH cụ thể là những hình thức, cách thức hành động của GV và HS nhằm thực hiện những mục tiêu dạy học xác định, phù hợp với những nội dung và điều kiện dạy học cụ thể. PPDH cụ thể quy định những mô hình hành động của GV và HS.	– Phương pháp thảo luận nhóm. – Phương pháp đóng vai. – Phương pháp quan sát. ...

Kĩ thuật dạy học	KTDH là những biện pháp, cách thức hành động của GV và HS trong các tình huống hành động nhỏ nhằm thực hiện và điều khiển quá trình dạy học.	– Kĩ thuật chia nhóm. – Kĩ thuật đặt câu hỏi. – Kĩ thuật khăn trải bàn. ...
------------------	--	--

Thông tin phản hồi cho Hoạt động 2:

- 1) PPDH tích cực là thuật ngữ dùng để chỉ những PPDH phát huy được tính tích cực, chủ động học tập của HS.
- 2) PPDH tích cực không phải là một PPDH cụ thể mà bao gồm nhiều phương pháp cụ thể phù hợp với QĐDH tích cực.

Chủ đề 2: Các dấu hiệu đặc trưng của dạy học tích cực (2 tiết)

Hoạt động: Tìm hiểu các dấu hiệu đặc trưng của PPDH tích cực

1. Thông tin nguồn

- Mục 1.2.4, trang 22 – 28, Tài liệu *Dạy và học tích cực – Một số phương pháp và kĩ thuật dạy học*, Dự án Việt – Bỉ
- Mục 3.3, trang 14 – 17, Tài liệu *Dạy và học tích cực*, Plan.

2. Các nhiệm vụ

- Nhiệm vụ 1: Đọc các thông tin ở Mục 1.2.4, trang 22 – 28, Tài liệu *Dạy và học tích cực – Một số phương pháp và kĩ thuật dạy học* (Dự án Việt – Bỉ) và Mục 3.3, trang 14 – 17, Tài liệu *Dạy và học tích cực*, Plan.
- Nhiệm vụ 2:

Hãy nghiên cứu hai tiết học môn Đạo đức “Em yêu Tổ quốc Việt Nam”, tiết 1, ở hai lớp 5A và 5B dưới đây và cho biết GV lớp nào đã áp dụng PPDH tích cực? Vì sao?

Lớp 5A:

- GV mở đĩa CD cho HS nghe bài hát “Việt Nam quê hương tôi, nhạc và lời: Đỗ Nhuận” và hỏi: Bài hát nói về điều gì? HS trả lời sau đó GV giới thiệu bài.

- GV viết từ “Việt Nam” lên bảng và nêu câu hỏi: Các em đã biết những gì về Tổ quốc Việt Nam của chúng ta? (Gợi ý: Có các danh lam thắng cảnh nào? Có các di sản nào được thế giới công nhận? Có các vị anh hùng dân tộc nào? Có các sự kiện lịch sử, kinh tế, văn hoá, giáo dục,... nào nổi bật?) HS suy nghĩ và phát biểu nhanh, GV ghi tóm tắt theo từng cụm nội dung lên bảng.

- GV yêu cầu HS tự đọc các thông tin về đất nước, con người Việt Nam ở trang 34, SGK *Đạo Đức 5* và quan sát một số tranh ảnh, băng hình về đất nước và con người Việt Nam.

- GV tổ chức cho HS thảo luận lớp:

- + Qua các thông tin trên em có cảm nghĩ như thế nào về đất nước và con người Việt Nam?
- + HS các em cần làm gì để thể hiện tình yêu đối với Tổ quốc?
- + Em mong muốn khi lớn lên sẽ làm gì để góp phần dựng xây Tổ quốc?

GV nhận xét và kết luận:

Việt Nam là một đất nước tươi đẹp, có truyền thống văn hoá lâu đời cũng như truyền thống đấu tranh dựng nước và bảo vệ Tổ quốc rất đáng tự hào.

Đất nước ta đang đổi mới và phát triển từng ngày song vẫn còn là một nước nghèo và có nhiều khó khăn cần phải vượt qua.

Yêu Tổ quốc Việt Nam, các em cần phải cố gắng học tập, rèn luyện thật tốt để mai sau góp phần xây dựng Tổ quốc giàu mạnh.

- HS thảo luận nhóm đôi để thực hiện bài tập 1, 2 SGK *Đạo Đức 5*.
- GV yêu cầu mỗi nhóm trình bày về một sự kiện lịch sử có liên quan (bài tập 1) hoặc một hình ảnh có liên quan đến đất nước, con người Việt Nam (bài tập 2).

Sau phần trình bày của mỗi nhóm, cả lớp cùng nhận xét, đánh giá, bổ sung, GV nhận xét và kết luận.

- GV giao nhiệm vụ các nhóm HS về nhà sưu tầm tranh ảnh, đĩa hình, bài viết, bài thơ, bài hát về đất nước và con người Việt Nam và chuẩn bị để tiết sau giới thiệu với cả lớp.

Lớp 5B:

- GV mở đĩa CD cho HS nghe bài hát “Việt Nam quê hương tôi, nhạc và lời: Đỗ Nhuận” và hỏi: Bài hát nói về điều gì? HS trả lời sau đó GV giới thiệu bài.

- GV đọc cho HS nghe các thông tin về đất nước, con người Việt Nam ở trang 34, SGK Đạo đức 5 và giới thiệu một số tranh ảnh, băng hình về đất nước và con người Việt Nam.
- GV tổ chức cho HS thảo luận lớp theo các câu hỏi:
 - + Qua các thông tin trên em có cảm nghĩ như thế nào về đất nước và con người Việt Nam?
 - + HS các em cần làm gì để thể hiện tình yêu đối với Tổ quốc?
 - + Em mong muốn khi lớn lên sẽ làm gì để góp phần dựng xây Tổ quốc?
 GV nhận xét và kết luận.
- HS thảo luận nhóm đôi bài tập 1, 2 SGK Đạo đức 5.
- GV yêu cầu mỗi nhóm trình bày về một sự kiện lịch sử có liên quan (bài tập 1) hoặc một hình ảnh có liên quan đến đất nước, con người Việt Nam (bài tập 2). GV nhận xét, khen các nhóm có phần trình bày hay.
- GV giao nhiệm vụ cho HS về nhà sưu tầm tranh ảnh, đĩa hình, bài viết, bài thơ, bài hát về đất nước và con người Việt Nam.

3. Đánh giá

Lấy ví dụ cụ thể về 1 tiết dạy học tích cực và 1 tiết dạy học thụ động ở lớp hoặc trường của bạn.

4. Thông tin phản hồi

- Bốn dấu hiệu đặc trưng của dạy học tích cực:
 - + Dạy học thông qua tổ chức các hoạt động học tập của HS.
 - + Dạy học chú trọng rèn luyện phương pháp tự học.
 - + Tăng cường học cá thể phối hợp với học hợp tác.
 - + Kết hợp đánh giá của thầy với tự đánh giá của trò.
- Tiết học ở lớp 5A, GV đã thực hiện dạy học tích cực vì cả 4 dấu hiệu trên đều đã được GV thể hiện rõ trong quá trình dạy.
- Tiết học ở lớp 5B không phải là dạy học tích cực vì:
 - + GV còn thuyết trình nhiều.
 - + HS ít được làm việc cá nhân.
 - + HS không được tham gia đánh giá.

V. ĐÁNH GIÁ SAU KHI HỌC XONG NỘI DUNG

Lập bảng so sánh giữa dấu hiệu đặc trưng của dạy học tích cực và dạy học thụ động